

Österåkers kommun
Samhällsbyggnadsförvaltningens planenhet
184 86 Åkersberga

Granskningsyttrande över detaljplan för Näsängen

Sammanfattning

Naturskyddsföreningen har sedan 2009 framfört att det aktuella området är klart olämpligt att exploatera och också utvecklat skälen till detta. Invändningarna kvarstår. En exploatering i närtid innebär dessutom att bostadsbebyggelsen hamnar i periferin, vilket oundvikligen medför en kraftig ökning av biltrafiken till och bortom tätorten, med kraftigt ökade klimatpåverkande utsläpp som följd. En bättre precisering av biltrafikens inverkan på de klimatpåverkande utsläppen och på djurlivet och förslag till konsekvenslindrande åtgärder efterlyses.

Strandängarna runt hela Täljöviken, inklusive de som gränsar mot Näsängen, samt själva vattenområdet och inflödet genom bäcken från Lillträsk innehåller naturvärden som är unika för kommunen. Områdets värde som en tillgång till natur- och friluftsupplevelser för en ökande befolkning minskas och några andra grönområden utmed kusten som är tillgängliga finns inte i Åkersbergas närhet. Området har av kommunen utpekats som ett ekologiskt särskilt känsligt område, s k ESKO, i den gällande översiktsplanen. Enligt Miljöbalken (3:e kapitlet, 3:e §) ska sådana områden så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Det är därför klart positivt från naturskyddssynpunkt att den småbåtshamn som fanns i den tidigare detaljplanen har tagits bort. Och den genomarbetade skötselplan som har tagits fram för hela strandängsområdet bejakas starkt från naturvårdssynpunkt.

Samtidigt är detaljplanen något otydlig när det gäller hur strandängarna och naturområdet ska skyddas och avgränsas från bostadsområdet och de allmänna ytor som hör till det. En avgränsning behövs, både för att förstärka naturupplevelsena för boende och besökare och för att skydda växt- och djurlivet. Två åtgärder behövs. Dels bör hela strandängsområdet från Näsuddens naturreservat och fram till Svinninge marina göras till naturreservat. Dels bör strandängarna hela vägen markeras tydligt genom olika former av stängsel.

Vidare bör detaljplanen vara mer restriktiv när det gäller vissa aktiviteter som kan vara alltför störande för det växt- och djurliv som ska skyddas, främst när det gäller arter som är knutna till vattnet. Planerna på att anlägga en lång pir, där det idag bara finns en liten och sällan använd brygga, och att bygga både kallbadhus och restaurang på piren samt ett antal bodar vid pirens landfäste motsätter vi oss av dessa skäl bestämt.

Detaljplanen medför betydande konsekvenser för växt- och djurliv. Det är därför helt nödvändigt att kommunen ansvarar för noggrann och årlig uppföljning, under en lång följd av år, och är beredd att vidta åtgärder när det behövs. Det gäller också konsekvenser i form av ökat slitage och störningar i Näsuddens naturreservat. Där borde man ha gjort en seriös bedömning med ledning av erfarenheter från andra liknande områden och ha föreslagit eventuella åtgärder!

Inledning

Planen syftar till att utveckla området Näsängen som en del i den stadsmässiga utvecklingen av området Kanalstaden – Näsängen – Täljöviken. Planen syftar också till att ge möjligheter till en hållbar stadsutveckling med såväl bostäder och lokala verksamheter som service. Inom området föreslås den allmänna platsen, som innehåller rikligt med natur och parker, få kommunalt huvudmannaskap.

Naturskyddsföreningen tar i yttrandet främst upp frågor som rör ekologiskt hållbar utveckling av området. Vi fokuserar särskilt på strandängarna och de områden som gränsar till dem, samt på konsekvenser för det närbelägna naturreservatet Näsudden. När det gäller naturvärden inom planområdet i övrigt bedömer vi att den till planen fogade MKBn i stort innehåller lämpliga skötselåtgärder och kompensatoriska åtgärder och tar de hänsyn som är rimliga i sammanhanget.

Lämpligheten av att exploatera området

Naturskyddsföreningen har sedan 2009 framfört att det aktuella området är klart olämpligt att exploatera och också utvecklat skälen till detta, senast i vårt samrådsyttrande 2015-11-23: Stora redovisade naturvärden påverkas negativt. Områdets värde som en tillgång till natur- och friluftsupplevelser för en ökande befolkning minskas och några andra grönområden utmed kusten som är tillgängliga finns inte i Åkersbergas närhet. Det nyligen inrättade naturreservatet Näsudden kommer att utsättas för stort slitage och riskerar att förlora en del av sin funktion. Det nationella intresset för att bevara jordbruksmark (jfr. Miljöbalken, 5 kap, 4 §), i synnerhet för närodling, åsidosätts. Några alternativa lokaliseringar för ett bostadsområde av den föreslagna storleken, och motiveringar till det gjorda valet av lokalisering, redovisas inte i MKBn, trots krav i gällande EU-direktiv om miljöbedömning. Senast i vårt yttrande 2015 framhöll vi att MKBn är otillräcklig och missvisande och att detaljplanen därför inte borde antas.

Trots en del förbättringar jämfört med den förra versionen av detaljplanen kvarstår dessa invändningar.

Klimatpåverkan

En exploatering i närtid innebär att bostadsbebyggelsen hamnar i periferin. Den service som planeras inom området kommer aldrig att kunna tillgodose de boendes alla behov, utan man kommer att vara hänvisad till att tillgodose servicebehoven i centralorten Åkersberga och längre bort. Till detta kommer biltrafiken från alla besök till området, som kommer att genereras enligt planen. Det skapar oundvikligen ett bilberoende redan från början, som också kommer att bli bestående. Den väntade trafikökningen nämns också som något negativt i MKBn. Lokaliseringen bryter vidare mot principen och riktlinjerna för den nya Översiktsplanen för Österåker om att ny bebyggelse bör förläggas nära befintlig kollektivtrafik. Följden blir kraftigt ökade klimatpåverkande utsläpp. Helt i strid med gällande nationella miljömål och de lokala miljömål som har antagits av kommunfullmäktige så sent som i oktober 2016.

Anmärkningsvärt nog görs inga som helst försök att uppskatta trafikökningen eller miljökonsekvenserna av den i MKBn. Ett omnämnande av att utsläppen inte bedöms bli så omfattande att de medför hälsorisker, är i princip allt och några förslag till konsekvenslindrande åtgärder lämnas inte.

Miljökonsekvenserna skulle delvis kunna lindras om man inväntade att Västra Kanalstaden först byggdes ut enligt den övergripande planen på ett sammanhängande bebyggelseområde

Kanalstaden - Näsängen – Täljöviken. En sådan ordningsföljd i exploateringen skulle ge ett betydligt bättre underlag för en successiv utbyggnad av en tät kollektivtrafik och hålla tillbaka ökningen av biltrafiken.

Trafiken och djurlivet

Förutom att ge upphov till omfattande klimatpåverkande utsläpp kan den ökade biltrafiken, där det tidigare inte har varit någon biltrafik alls, få negativa effekter på djurlivet. Den kan bland annat fungera som en spridningsbarriär för vissa djurarter och därmed få konsekvenser för den biologiska mångfalden. Detta redovisas bara summariskt i MKBn, vilket vi påpekade redan i vårt förra yttrande. En bättre precisering och förslag till konsekvenslindrande åtgärder efterlyses.

Skyddet för strandängarna

Strandängarna runt hela Täljöviken inklusive de som gränsar mot Näsängen, samt själva vattenområdet och inflödet genom bäcken från Lillträsk, innehåller väl redovisade naturvärden som är unika för kommunen. Det är därför klart positivt från naturskyddssynpunkt att den småbåtshamn som fanns i den tidigare detaljplanen, med alla de störningar och negativa effekter på miljön som den skulle ha medfört, har tagits bort från detaljplanen.

Samtidigt är detaljplanen något otydlig när det gäller hur strandängarna och naturområdet ska skyddas och avgränsas från det planerade bostadsområdet och de allmänna ytor som hör till det. Två åtgärder behövs här, enligt vår uppfattning.

För det första bör hela strandängsområdet från Näsuddens naturreservat och fram till Svinninge marina göras till naturreservat, som en förlängning av det redan befintliga reservatet. Täljöviken är av unikt naturvärde inom kommunen som den sista oexploaterade och icke privatiserade viken av stor betydelse för djurliv och flora. Området har av kommunen utpekats som ett ekologiskt särskilt känsligt område, s k ESKO, i den gällande översiktsplanen. Enligt Miljöbalken (3:e kapitlet, 3:e §) ska sådana områden så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Att göra området till naturreservat är därför helt konsekvent och en naturlig följdåtgärd. En fördel är då att kommunen lätt kan utfärda de föreskrifter som kan visa sig behövas när det gäller tillträde, vad som är tillåtet och inte tillåtet inom reservatet osv.

För det andra bör strandängarna hela vägen markeras tydligt genom stängsel, både för att skydda den biologiska mångfalden och för att bevara de naturvärden som torde göra området attraktivt för såväl boende som besökare. Planhandlingarna är något otydliga på den punkten. Stängslen kan självklart utformas olika beroende på om vissa delar hävdas genom slåtter eller bete. Det skulle till exempel kunna bli fråga om en gammaldags gårdsgård vissa sträckor och nätstängsel för kreatur andra sträckor, med stättor eller grindar för naturbesökare på väl valda ställen. Detta skulle bli en tydlig markering av en gräns mellan bostadsområde och naturmark och därmed också förstärka en besökares upplevelse av att vara besökare i ett naturområde. En på detta sätt tydligt markerad gräns skulle också kunna ge upphov till positiva sidoeffekter om man med hjälp av skyltar eller på annat sätt upplyser besökare om hur strandängar och deras växt- och djurliv fungerar, vilken betydelse kreatursbete har för den biologiska mångfalden osv! Detaljplanen andas också sådana ambitioner, vilket noteras som positivt.

Skötselplanen

En väl genomarbetad och ambitiös skötselplan har inarbetats i gestaltningsprogrammet. Den omfattar hela strandängsområdet, från Svinninge marina på Täljövikens södra sida och ända

fram till Näsuddens naturreservat, inklusive bäcken från Lillträsk. Den utvisar en helhetssyn på den planerade exploateringen, bygger på en tydlig målbild och redovisar naturvärden och lämpliga åtgärder på ett trovärdigt sätt. Den innehåller åtgärder av en rad olika slag, exempelvis återskapande av en blå bård, anordningar för att underlätta naturstudier, anläggande av risvasar i vassområdet, hävd av strandängarna och återställande av fiskens vandringsvägar ända till Lillträsk.

Åtgärderna i gestaltungsprogrammet och skötselplanen bejakas starkt från naturvårdssynpunkt, även när det gäller de delar av området som ligger utanför den aktuella detaljplanen. Det är enligt vår uppfattning helt nödvändigt att alla dessa åtgärder, inom hela området, omfattas av beslut som rör själva detaljplanen. Endast då finns möjligheter att återställa och bevara områdets kvaliteter och biologiska mångfald när det gäller såväl växt- som fisk- och fågelliv. Det är också av största vikt att gestaltungsprogrammet och skötselplanen verkligen följs och att åtgärderna genomförs på avsett sätt. Kommunen har här ett stort ansvar för upphandling och uppföljning av såväl engångsåtgärder som löpande skötsel. Föreningen har för sin del åtagit sig att på olika sätt medverka i ett planerat restaureringsprojekt Täljövikens strandängar, i syfte att bidra till en positiv utveckling av naturen i området.

Piren samt störande aktiviteter nära strandängarna

Om strandängarna ska förbli och utvecklas som just strandängar bör de som nämnts skyddas och avgränsas på ett tydligt sätt, vilket också tas upp i skötselplanen. Annars är risken betydande att grönyterna i bostadsområdet utvidgas undan för undan, så att strandängarna allteftersom övergår till att bli bollplaner, parkeringsplatser, festplatser och plats för Valborgs- och midsommarfirande o s v.

Vidare bör också själva detaljplanen vara mer restriktiv när det gäller vissa aktiviteter som kan vara alltför störande för det växt- och djurliv som ska skyddas. Aktiviteter som bollspel, midsommarfirande, boule, hundrastgård etc bör helst undvikas på angränsande allmänna grönytor.

Av samma skäl är vi också kritiska till planerna på att anlägga en lång pir, där det idag bara finns en liten och sällan använd brygga, och att uppföra både kallbadhus med ponton för bad och restaurang på piren, samt ett antal bodar vid pirens landfäste. Allt detta torde i sin tur ge upphov till krav på parkeringsplatser i anslutning till piren. Följden blir ofrånkomligen störningar av djurlivet vid stranden och i vattnet från alla besökare som ska lockas till piren. Enligt MKBn (sid. 63) skulle detta sammantaget medföra risk för märkbart negativa konsekvenser för arter som är knutna till vattnet. Piren och bodarna skulle också kräva ett visst upphävande av strandskyddet, vilket vi menar är helt obefogat.

De allmänna intressen av tillgång till vatten för bad som åberopas i detaljplanen som stöd för utbyggnad av piren kan således omöjligt väga tyngre än allmänintresset att bevara naturen, i synnerhet som en badplats med anpassning för funktionshindrade planeras närmare gränsen till naturreservatet. Vidare finns det gott om badplatser på andra ställen i kommunen, vilka enkelt kan anpassas. Och det finns inget allmänintresse av att just de som råkar bo i Näsängen ska ha tillgång till havsbad på gångavstånd!

Motsvarande gäller de planerade bodarna och en restaurang med utsikt mot vikens vatten. Restaurangen och bodarna kan med lätthet placeras på annan plats inom området, till exempel högre upp längs den gata som mynnar vid pirens landfäste. Och några särskilda anordningar för att underlätta angöring av småbåtar till en pir behövs inte heller. Möjligen skulle en enda mindre

bod med möjligheter att informera besökare om strandängens växt- och djurliv passa bra i sammanhanget, ungefär där en sjöbod ligger idag.

Vi motsätter oss alltså bestämt planerna på en pir med restaurang och badanordningar, liksom ett flertal bodar i anslutning till eller nära pirens landfäste. Följaktligen bör det inte heller få anläggas en parkeringsplats här.

Om piren ändå byggs, bör den enbart ges funktioner, som är bättre anpassade till dess läge i strandzonen och dess utsträckning i den känsliga Täljöviken. Sådana funktioner nämns också i detaljplanen. Att använda en pir som plattform för studier av fisk- och fågelliv på strandängen och i vassen och att förse den med anordningar för detta, inklusive bord och sittplatser för förtäring av medhavd matsäck, kan ses lämpligt i sammanhanget. Allmänhetens upplevelse av naturen torde för övrigt då också bli större än om en pir skulle försees med restaurang och kallbadhus som skymmer sikten mot viken och drar till sig stora mängder besökare under en stor del av året.

Konsekvenserna för Näsuddens naturreservat

Trots att vi tog upp det i samrådsyttrandet år 2015, har MKBn inte närmare behandlat konsekvenserna för det närbelägna Näsuddens naturreservat av att få bortemot 6 000 boende plus deras besökare och husdjur som grannar inom 600 m från reservatsgränsen. Risken är påtaglig att det leder till störningar och slitage av olika slag som förminskar naturvärdena i reservatet. Det enda som nämns i MKBn är att den ökade tillgängligheten kan leda till flera besökare och ett ökat slitage och därmed ge underlag för ökad skötsel. Där borde man i MKBn ha gjort en seriös bedömning med ledning av erfarenheter från andra liknande områden, och ha föreslagit eventuella konsekvenslindrande åtgärder!

Uppföljning

Detaljplanen medför enligt MKBn betydande konsekvenser för växt- och djurliv. Olika slag av åtgärder för att mildra konsekvenserna och kompensera för förlust av ekosystemtjänster föreslås också, vilket i och för sig noteras som positivt. Det är samtidigt helt nödvändigt att kommunen ansvarar för dels tidiga inventeringar av flora och fauna redan före exploateringen, dels noggrann och årlig uppföljning, under en lång följd av år. MKBn behandlar också kraven på detta på ett bra sätt. Det gäller uppföljning av både utvecklingen av växt- och djurliv, och de åtgärder som anges i MKB och skötselplan. Det är självfallet också nödvändigt att kommunen är beredd att vidta åtgärder när det behövs.

Naturskyddsföreningen i Österåker

Sven Faugert

Ordförande